

Later starten met methodisch schrijven in groep 3? *Een verslag van het veranderproces met veel praktische tips.*

Het verwerven van een vaardigheid als schrijven is een dynamisch proces waarbij vele factoren een rol spelen: Ontwikkelingsniveau, concentratie, motoriek, geheugen, ruimtelijke oriëntatie en motivatie.

In begin groep 3 wordt aangevangen met het technisch - methodisch schrijfonderwijs.

Echter: Leerkrachten ervaren dat circa de helft van de kinderen op dat moment nog niet over de vaardigheden beschikt die nodig zijn om de complexe taak van het schrijven goed in de vingers te krijgen. Gevolg is dat kinderen lang doen om lettersporen te automatiseren en letters foutief aanleren. Kinderen en leerkrachten raken gefrustreerd over het proces en de resultaten. Na de aanleerperiode kost het kinderen en leerkrachten ontzettend veel, soms vergeefse moeite alsnog tot een goed leesbaar, soepel handschrift te komen. Iets afleren is immers veel moeilijker dan iets vanaf het begin goed leren.

In samenwerking met schrijfspecialist Esther Fieback van de AED (Ambulant Educatieve Dienst) in Leiden hebben twee leerkrachten met twee groepen 3 uitgeprobeerd, hoe het werkte om pas in januari te gaan beginnen met het methodisch schrijven in groep 3. Er is een plan van aanpak gemaakt met een aantal evaluatiemomenten. Waar nodig is het programma bijgestuurd.

Resultaten die de leerkrachten bemerkten gedurende het proces:

- De kinderen en leerkrachten voelden minder druk om snel letters te moeten kunnen schrijven.
- De kinderen voelden zich competent en er waren geen frustraties.
- De lettersporen werden veel beter geautomatiseerd.
- Kinderen, die al meer vaardig waren, differentieerden zelf naar kleiner en complexer schrijven
- Er was minder tijd nodig voor het methodisch schrijven na de kerstvakantie

Zo zijn we te werk gegaan:

Begin groep 3, schoolweek 1-4 :

- Dagelijks circuit van 25-30 minuten (5 min. per circuitonderdeel) met allerlei motoriek- en behendigheidsoefeningen en spelletjes. Zie onderaan dit artikel voor ideeën.
- Dagelijks 10 minuten aanleren van de cijfers (en veelvoorkomende schrijfpatronen zoals het golfje in de 2,7,r en z) m.b.v. stoplichtcijfers.
- De kinderen leren het onderscheid tussen lees- en schrijfletters. Leesletters zie je ook op het toetsenbord van de computer/tablet.
- Met stoplichtletters- en cijfers kunnen kinderen zelf zien wat het juiste letterspoor is. Groot (wasco op A3), overtrekken, met regenboogcijfers, kleiner met potlood op A4, op A5 met onderlijn.

- Kinderen die al meer vaardig blijken te zijn krijgen differentiatie door bijvoorbeeld kleinere liniering, meer verschillende cijfers of ook al letters tegelijk oefenen, van groot naar klein schrijven, (slakkenhuis), woordtekening en arceren.

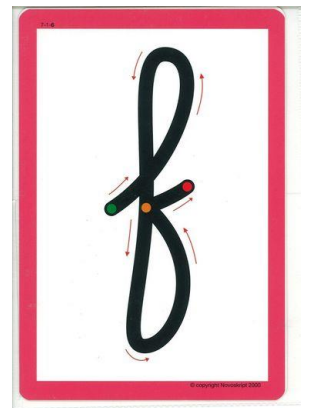
Vanaf schoolweek 5:

Introductie van letters in de vorm van stoplichtletter, volgorde afhankelijk van de moeilijkheidsgraad van de letters en het reeds voorkomen in de leesmethode, bijvoorbeeld:

e, l, n, m, p, h, k, i, j, v, w, ij, b, u, s, r, z, t, a, d, g, o, c, f, x, q

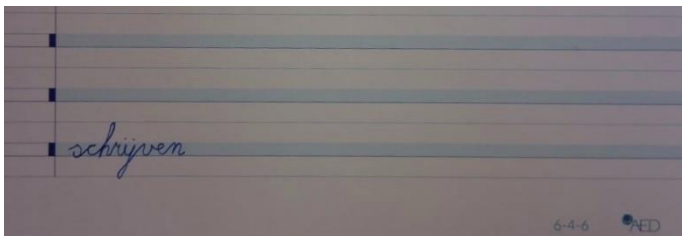
(Keuze kan ook zijn om de klinkers sneller te introduceren, omdat daarmee al eerder woorden gevormd kunnen worden. Volgorde: e, i, o, u, a.)

- Starten met cijfers in methodisch schrijfschrift
- Motoriek- en behendigheidsspelletjes blijven aanbieden



Vanaf schoolweek 12:

- Starten met letters in methodisch schrijfschrift. Kies hierbij bij voorkeur bovenstaande volgorde
- Extra oefening aanbieden op letters die individuele leerlingen lastig vinden



- AED-liniering met gekleurde romp (van 4 of 3 mm) steunt leerlingen bij het aanleren van de juiste grootte van romp en lussen van de letters. Verkrijgbaar via de AED info@aed-leiden.nl
- Motoriek- en behendigheidsspelletjes blijven aanbieden
- Kinderen die al meer vaardig zijn krijgen kleine tekstjes om over te schrijven, leren al om verbindingen tussen de letters te maken, proberen penlettering etc.

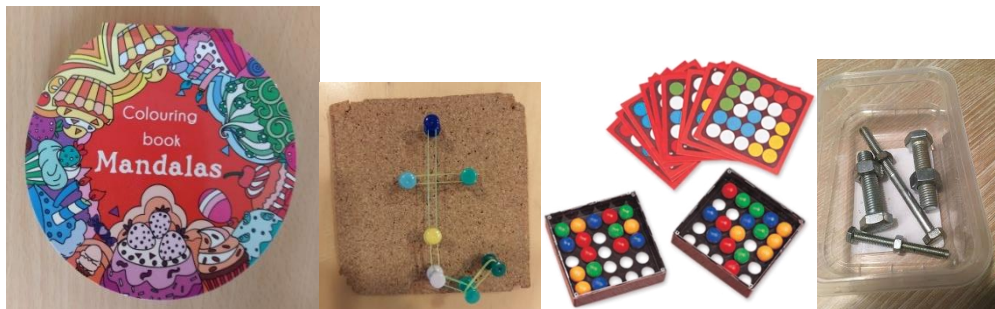


Schrijfmaterialen voor oefenen van lettersporen:

- kleine, dikke wascostompjes (“dwingen” tot 3-puntsgreep)
- potloden in diverse diktes, rond en zeskantig en in verschillende hardheden
- eventueel grippers uitproberen
- Viltstiften
- kleurpotloden in verschillende groottes, hardheden en diktes
- papier van verschillende dikte en structuur
- lining met gekleurde romp

Ideeën voor het motoriekcircuit,

Met en zonder materialen de motoriek oefenen



- toelletjes in diverse moeilijkheidsgraden
- minispelletjes (vier op een rij, solitaire, kralenspelletjes)
- Vingervoetbal, vingerskateboard, vingerpoppetjes, vingertwister
- mik- en werpspelletjes
- Knikkeren, knikkerdoolhof
- Schuifpuzzels
- Striikkralen
- constructiemateriaal (Lego, K'nex, blokken)
- Borduren
- elastieken om spijker/punaise patroon spannen, spinnenweb
- met pincet kleine objecten pakken

- jacobsladder
- tricky fingers
- Punniken, vingerhaken
- balansopdrachten
- hokjesfiguren natekenen
- kleuren (in kleine ronddraaiende beweging)
- kleine mandala's
- Doolhoven
- bouten en moeren
- vouwen
- kleien (klei, kneedgum, puty, brooddeeg)
- tangles
- knijpbal in diverse sterktes
- jojo
- jongleren
- "ruggespraak"

Letter- en cijfersporen oefenen:

- dienblad met vogelzand
- dienblad met scheerschuim
- regenboogletters: steeds met letter overtrekken
- met autootje over letter op
- tekenen op schoolbord/whiteboard, uitvegen in dezelfde volgorde
- stoplichtletter gelamineerd of in plastic insteekhoes of in DVD-hoesje, en overtrekken met whiteboardmarker
- met stoepkrijt buiten
- met waterpistool buiten
- oefenen met vinger op de rug van een klasgenoot
- m.b.v. het digibord
- met tabletapps (let op dat het de juiste lettervorm is!)
- klapkaarten met woorden uit de leesmethode



een andere kleur de
posterformaat rijden



Hoe omgaan met werkboekjes in die periode?

- stempelen/letterdoos. Het is vooral kruisjes/rondjes zetten in het begin dus dat kan wel. Als de kinderen letters kúnnen schrijven, dan lieten ze dat gewoon doen.

Hoe omgaan met dictees?

- letterdoos (met een magnetische letterdoos kun je een bewaarbare kopie maken)
- Stempelen
- typen (let op dat je de kleine leesletters op het toetsenbord instelt/plakt, er zijn stickers te koop)
- letters schrijven. Geleerde letters in schrijfletters, andere letters tekenen/stempelen.



Tip !

-In de *Schrijfwaaier* van de AED staan nog veel meer achtergronden, ideeën en tips voor schrijfonderwijs in de lagere groepen.

zie: site AED of informeer naar de schrijfwaaier via info@aed-leiden.nl

bronnen:

- Aartje Schoemaker: Schrijven in groep 3 onderzocht. (zie: handschriftontwikkeling.nl)
- Aaldert v Engen: Schrijven als oefenvak.

Esther Fieback-Cassee

Begeleider Passend Onderwijs



e.fieback@aed-leiden.nl | 06 4124 7594 | ma – di – wo - do

Elisabethhof 17 | [2353 EW Leiderdorp](https://www.2353.nl) | 071 572 78 59

www.aed-leiden.nl | [@aedleiden](https://twitter.com/aedleiden)